

ПЕЛАГОНСКИ КУЛТУРНО-НАУЧНИ СРЕДБИ

*Спомен обележје на борците и цивилни жртви од
Првата светска војна.*

ЗБОРНИК - 14

НОВАЦИ, 2018

Издавач

Педагошки културно-научни средби
-Новаци, Битолско

За издавачот

Ѓорѓи Лазаревски

Главен и одговорен уредник

Ѓорѓи Лазаревски

Редакција

Ѓорѓи Лазаревски
Проф. д-р Благоја Брајановски
Панде Манојлов
Ристе Котевски
Јован Ѓуровски

Секретар на редакција

Трајан Митровски

Јазична редакција

Јазичната редакција на текстовите е извршена од самите автори

Компјутерска обработка

Ѓорѓи Лазаревски

Издавач
Издавачско место
Адреса, Контакт
Уредник
Горѓи Лазаревски
Гласило на културно-научни средби
Горѓи Лазаревски
Уредница
Горѓи Лазаревски
Национална и универзитетска библиотека
"Св. Климент Охридски"
Летно издание
Скопје

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

821.163.3.09(062)(082)
304.2(062)(082)

ПЕЛАГОНСКИ културно-научни средби : зборник на научни трудови
14
/ [главен и одговорен уредник Горѓи Лазаревски]. - Новаци: Педагошки
културно-научни средби, 2019. - 314 стр. : илустр. ; 25 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија кон одделни трудови

ISBN 978-608-66193-3-6

а) Македонска книжевност - Собири - Зборници б) Општествени и
културни
прашања - Собири - Зборници
COBISS.MK-ID 110375178

СОДРЖИНА

Ѓорѓи ЛАЗАРЕВСКИ Пригоден збор кон Осумнаесеттата Педагошка културно-научна средба.....	5
Љубе КУЗМАНОВСКИ Обраќање кон Осумнаесеттата Педагошка културно-научна средба.....	7
Ѓорѓи ЛАЗАРЕВСКИ Живот и дело на писателот м-р Добре Тодоровски	9
Паце МАНОЈЛОВ Рада Видиновска добитник на признание „Златен клас за македонски вознес“.....	15
Добре ТОДОРОВСКИ Монахиња	17
Акад. Владо КАМБОВСКИ Сочелување и трагање по силата на литературата во борбата за доброто.....	23
Проф. д-р Вера СТОЈЧЕВСКА – АНТИЌ Ѓорѓи Лазаревски – „Коста монтенецот“ извонредно дело на автор и човек.....	30
Проф. д-р Благоја БРАЈАНОВСКИ Мистериозноста на тајните друштва Витезите Темплари	34
Проф. д-р Гордана СТОЈАНОВСКА Летот над урнатите гнезда- картографија и историја на носталгијата (осврт кон „Лет над урнатите гнезда: Врањевски непокор“ од Божин Андоновски, 2016.....	44
Ѓорѓи ЛАЗАРЕВСКИ Педагошките погледи на писателот акад. Владимир Костов (Кон збирката раскази „Еврејчето Шама“.....	52
Билјана Т. ДИМКО Државите се прават и растураат, а само еден е Господ („Последниот монах“- Добре Тодоровски.....	59
Д-р Александар ЛИТОВСКИ Бучниот шепот на Ѓорѓи Лазаревски (Осврт за книгата „Шепотот на педагошките села“ од Ѓорѓи Лазаревски).....	63
Проф. д-р Златко ЖОГЛЕВ Поезијата на Божин Андоновски посветена на селото Врањевици.....	68
Проф. д-р Даниела АНДОНОВСКА-ТРАЈКОВСКА Метаморфоза на поетското Јас: кон поетската книга „Животен шепот“ од Ангела Филовска.....	77

Д-р Весна КАЛПАКОВСКА	
Ментална мапа на LOSI MYSTICI во село Врањевци и околните села.....	81
Петко ШИПИНКАРОВСКИ	
Судбина или нужност	
Кон романот „До дваесеттата“, Добре Тодоровски, „Матица Македонска“, Скопје, 2018.....	85
М-р Симона МОНАВЧЕВА	
Д-р Валентина ИЛИЕВА	
Германската книжевност низ призмата на Петар Рау.....	87
Проф. д-р Чен СИ ИИ	
Нож над срцето. Анализа на кинескиот збор ТРПЕНИЕ.....	96
Јован ЃУРОВСКИ	
Квалитетот на преточените емоции во збор - квалитет на авторовиот живот.....	98
Зорица НАУМОВСКА	
Безнадежна осаменост.....	103
Ванде ГАНЧЕВСКИ	
Извадок од романот во ракопис „Ме топли волненот шал“.....	110
Ванде МАНОЈЛОВ	
-Патувања.....	115
-Да се убие убавата весна.....	115
-Чудо.....	116
-Кукли.....	117
-Те сакам Македонијо.....	117
-И Превен Бигола би ја љубел.....	119
-Македонски те љубам.....	122
Рада ВИДИНОВСКА	
-Липата од Живојино.....	124
-Болка.....	124
-Македонијо вечна да ни бидеш.....	125
-Македонија и Канада.....	125
Радован П. ЦВЕТКОВСКИ	
-Покрив.....	127
-На чаша вино.....	127
-Под мојата стрела.....	128
-Вечер дома крај оган.....	128
-Разминување со пријателот.....	128
Бранко НАУМОВСКИ	
-Хајку – поезија.....	130
Душан РИСТЕВСКИ	
-Очи создадени од Бога.....	133

-Климакс во синилото.....	133
-Украдена ноќ.....	134
-Средба со смртта.....	135
-Продадени души.....	135
-Молитва.....	136
Јован ЃУРОВСКИ	
-Навраќање во сон.....	137
-Бојана.....	138
-Гајда во Сиднеј.....	139
Добри КРУШКОВСКИ	
-Послушајте.....	142
-Чукарите паметат.....	142
Проф. д-р Марија КОТЕВСКА-ДИМОВСКА	
М-р Валентина АРСОВСКА	
Лидерски стилови кои обезбедуваат високи перформанси.....	144
Д-р Дијана ХРИСТОВСКА	
Валентина ЃОРЃИЕВСКА	
Магдалена САЈКОВА	
Следење, оценување на успехот и постигнувањата на учениците со посебни потреби во училиштето.....	155
Антоанета ПЕТРОВСКА	
Приватно средно образование во Битола, ПСУ „Прва приватна гимназија“ - Битола.....	162
Проф. Стојан ЃУРОВСКИ	
Вои. проф. д-р Бранко ДИМЕСКИ	
Подготвеноста на воспитно-образовниот систем за едукација на кадри за пазарот на трудот.....	173
Славе КАТИН	
Архимандритот Никодим Царќас - симбол на духовното живеење во Егејска Македонија.....	189
Проф. д-р Осман КАДРИУ	
Политиката на вработување, претпоставка и услов за запирање на миграционите движења во Република Македонија.....	194
Проф. д-р Трајко ОГНЕНОВСКИ	
Неверство и измамништво – мотив за нарушени љубовни и брачни односи и резилентцијата – спротивна појава на честа и достоинството	209
Проф. д-р Јорде ЈАКИМОВСКИ	
Социјална исклученост и социјална изолација.....	218

Проф. д-р Борис АНАКИЕВ	
Проф. д-р Ромина КАБРАНОВА	
Селски агротуризам – уредување и користење на ресурсите на земјоделското стопанство.....	227
Ристе КОТЕВСКИ	
Сведоштва: од идеја до стварност за формирање на ЈП за стопанисување со индустриската зона – Жабени.....	233
Васко ГИЧЕВСКИ	
Меѓусебните судири на христијанското население и судирите на христијанското со муслиманското население во Битолскиот вилает 1905 -1908.....	242
Даниел ЃОРЃИЕВСКИ	
Преглед на економската инфлација на Рим во III в.н.е.....	248
Трајан Ѓ. МИТРОВСКИ	
Македонскиот фронт – борбите од завојот на Црна Река до Кота 1050.....	259
Проф. д-р Цане КОТЕСКИ	
Проф. д-р Никола ДИМИТРОВ	
Проф. д-р Златко ЈАКОВЛЕВ	
Картографско претставување на геолошката и геоморфолошката градба (тектониката) на Мариово и Раечка Котлина како дел од сливот на Црна Река.....	270
Божин АНДОНОВСКИ	
Од стројниклак до свадбарски обичаи.....	279
Борис АТАНАС АНГЕЛКОВ	
Лилјана ДОЈЧИНОВСКИ	
Историја на ветеринарната и сточарската дејност во Пелагонискиот регион на Р. Македонија, после Втората светска војна (1945 – 2015).....	291

КАРТОГРАФСКО ПРЕТСТАВУВАЊЕ НА ГЕОЛОШКАТА И ГЕОМОРФОЛОШКАТА ГРАДБА (ТЕКТОНИКАТА) НА МАРИОВО И РАЕЧКА КОТЛИНА КАКО ДЕЛ ОД СЛИВОТ НА ЦРНА РЕКА

Проф. д-р Цане Котески, cane.koteski@ugd.edu.mk
Проф. д-р Никола В. Димитров, nikola.dimitrov@ugd.edu.mk
Проф. д-р Златко Јаковлев, zlatko.jakovlev@ugd.edu.mk
„Универзитет Гоце Делчев“ – Штип ул. Крсте Мисирков 10-а,
Факултет за Туризам и бизнис логистика – Гевгелија

Абстракт: Во научниот труд претставени се две тематски карти кои се специјално изработени за геолошката градба на карпите кои се најмногу застапени во регионот на Мариово и Раечка котлина како: гнајсеви, шкрилци, мермери и мешана серија, исто така изработена е и тематска геоморфолошка карта за (тектониката) на регионот Мариово и Раечка котлина.

Клучни зборови: тематски карти, геолошки состав, тектоника.

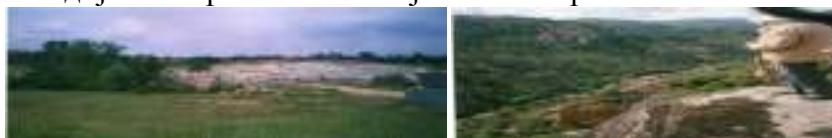
1. Геолошка градба и тектоника

Територијата што ја зафаќаат Мариово и Раечка котлина имаат мошне сложен и разновиден геолошки состав и тектоника. Според досегашните проучувања на поголем број научници, утврдени се разновидни петрографски и минеролошки видови на карпи кои се со различна структура и потекло. Карпите во Мариово се составени најмногу од: *магматско, метаморфно и седиментно потекло*, додека нивната старост е различна почнувајќи од пред *Камбриум* се до *Квартер*. Поголемиот дел од територијата на Мариово морфолошки и генетски и припаѓа на Пелагониската зона т.е на *Пелагонискиот хорст – антиклинориум* додека помал дел од источната страна и припаѓа на *суб Вардарската зона*. Од досегашните проучувања на Мариово се заклучува дека карпите што го образуваат регионот можат да се поделат на *три литолошки серии и тоа: Гнајсеви, Шкрилци и Мермери и Мешана серија.*

- **Гнајсеви:** тие го формираат долниот метаморфен дел чија дебелина достигнува до (1500м.) со пред камбриска старост. Гнајсевите се застапени на поголеми простори, но најчесто се застапени на *Селечка планина, поголемиот дел од возвишенијата по котлинското дно како и на планината Дрен, помали партии се среќаваат на планините Козјак и Нице.* Гнајсевите во главно се мусковитски а помалку се среќаваат дволикунски. Со процесот на длабок метармофизам и гранитизација создадени се: *гранити и гнајс -*

гранити¹ кои се јавуваат на најиздигнатите делови од антиклиналите. **Гранитите** имаат крупно зрнеста структура во кои доминираат кварцот и фелдспатот. Во околината на *Расим бегов мост* по течението на реката *Црна од левата страна*, потоа околу селата *Ивени* и *Чаниште* постојат дебели греди и жили на дијабази кои се пробијени низ гнајсеви. Честа е и појавата на **мета габро** со што можеме слободно да констатираме со појавата на **гранитите** и **мета габрот** во серијата на гнајсевите е помлада и веројатно се со потекло од мезозоик кои се секундарно образувани.

Слика 1. Појава на гранити кај с. Крушевица (од лево на десно), Појава на дијабази пробиени во гнајсеви во атарот на с. Чаниште

(Извор: Сликите се на терен снимани во Мариово во текот на месец мај 2001г., од Афторите).

- **Шкрилци и мермери како и мешана серија** се наоѓаат како горно метаморфен комплекс над гнајсевите. **Мешаната серија** е застапена со: *бобичасти гнајсеви*, *циполини* и *мермери*. Оваа серија најмногу ја има на планината *Нице*² непосредно до границата со Република Грција јужно од с. *Старавина*. **Мермерите** на планината *Нице* се сметаат дека потекнуваат од *пред камбриум*, од нивниот трансгресивен однос на *горно кредните варовници* врз *мермерите*. *Источниот дел* на Мариово е составен од карпи со *мезозојска старос (тријас)*. Оваа серија од **шкрилци** и **мермери** е формирана од *хлоридски*, *епидотски*, *кварцни* и *глиновити шкрилци*, *серпентини*, *туфити* и др. **Серпентините** ги има како помали маси на планината *Кожув* онаму каде се во контакт *мермерите* и *шкрилците* се одликуваат со *палеозојска старост*. *Делувијалниот падински нанос*, како резултат на површинското распаѓање на карпите е застапен со *дробина* на *гњајсеви*, *шкрилци*, *кварц* и *серпентин* со помалку и повеќе *глина*, чија дебелина варира од (0,5 – 10м.), а некаде и повеќе. Ваков материјал се среќава на ободот од *котлините во Мариово*. *Подобели наслаги* се среќаваат на *терените од селата: Крушевица, западно и северозападно од с. Чаниште, Маково, Орле* и др. места. **Алувијалниот речен нанос** е застапен во проширенијата на *реката Црна* и *нејзините поголеми притоки*, во чии состав се наоѓа *јадар чакал*, со валчести речни камења и самци камења од разновидни карпи а некаде е застапена и ситна песок. *Дебелината на овие наслаги* изнесува од неколку (см. до неколку метри). Поголеми места со речен нанос има кај *Расим Бегов мост* каде дебелината на *пластовите* достигнува до (5м.) и со површина

¹ ДНУ.(1987): Мариово, Природни и социо – економски обележја и можности за развој, стр.40.

²ШСЕ.(2001): Нице 1, 2001 – 2010 год., Нице 2, 2000 – 2009 год., стр. 9 и 14.

од неколку илјади метри квадратни. Во котлинските дна на Мариово постојат дебели наслаги од **глина и песок** а во периферните делови се прекриени со *дилувијум* кој кај село Живово е *црвеникав*.

Слика 2. Алувијален речен нанос во реката Бутурица десна притока на Црна Река.

(Извор: Сликата е снимана на терен од авторите во текот на месец јуни 2001г., во Мариово прилепско).

2. Тектониката на Мариово е доста сложена, нејзина основа за незиното формирање е *Алпскиот ороген*, кои се причина да се издигне и целиот *Пелагониски хорст - антиклинориум*, и заедно со него и територијата на *Мариово*. Според (М. Арсовски) истакнува дека ***Пелагонискиот хорст - антиклинориум*** поминал низ сложен и различен пат во неговото формирање. Тој спаѓа во геосинклиналната област на Алпската зона. Основните геоструктурни единици настанале во почетокот на ***Херцинската геосинклинала***. Мариово со ***херцинските орогени движења*** било *издигнато* повеќе од соседните области за што ни зборува и нивната поголема надморска височина. Подоцнежните тектонски издигнувања и спуштања во времето на ***Алпската орогена фаза*** настанати се значителни промени на релјефот. Настануваат *интензивни спуштања на дното на Мариовската котлина* врз бројни раседи, така денес таа преставува поголема *брановидна депресија* која е исполнета со голем број на *возвишенија* и *зарамнини*. ***Раседите*** се наоѓаат на западните страни на планините *Козјак* и *Кожув* и на *северната страна* на планината *Нице* со правец на протегање СИ-ЈЗ. Територијата на *Мариово* е *доста богата со руди на метали и неметали*.

Од неметалите³: *Дијатомејска земја кај с. Манастир, Лигнит кај с. Витолиште, Фелспад кај с. Старавина, гранит кај с. Крушевица, Оникс кај с. Бешиште* и.т.н. Од досега изложеното може да се заклучи дека геолошката градба и тектонската структура на Мариово има големо значење за развојот на рударството во идниот период.

Раечка Котлина се одликува со различен геолошки состав и тектоника⁴. Поради *недоволен фосилен материјал*, определувањето на *староста* и оформувањето на некои карпи и минерали не е завршено, што наведува на заклучок дека *геолошкиот состав во Раечка котлина*

³Андоновски, Т.(1995): Карактеристики на релјефот во Р. Македонија, Географски разгледи.кн. 30, Скопје. Стр. 5 – 12.

⁴ДНУ.(1989): Тројачка котлина, Стручно – научен пристап за ревитализација, Прилеп, стр. 14 – 15.

сеуште не е доволно проучен. Геолошката градба во Раечка котлина е доста сложена, со разновидни петрографски и минеролошки видови. Овде среќаваме карпи со различно потекло и старост, започнувајќи од пред камбриум па се до квартарни наслаги. Раечката котлина припаѓа на суб Вардарската зона. Западно од Раечка котлина е Пелагонискиот хорст - антиклинориум кој е составен од палеозојски шкрилци – гнајсеви, гранито - гнајсеви и гранити а источно од Раечка котлина се наоѓа Вардарската зона во која се наоѓаат карпи од пред камбриумскиот период. Во геолошкиот состав на Раечка котлина учествуваат: филито - микашисти, анфиболски и кварцни шкрилци, варовници и мермери , а има делови каде се присутни и мезозојски карпи кои се преставени со: глинести шкрилци, глинести варовници , песочници и конгломерати.

Квартарните седименти во Раечка котлина се составени од: езерски, флувијални, делувијални и алувијални карпи, во кои има: бигорести и чакалести наслаги, песоци, чакал и дробен материјал од различни карпи спуштени од околните планини, додека алувијалните наноси се јавуваат во вид на: песок, чакал и глина.

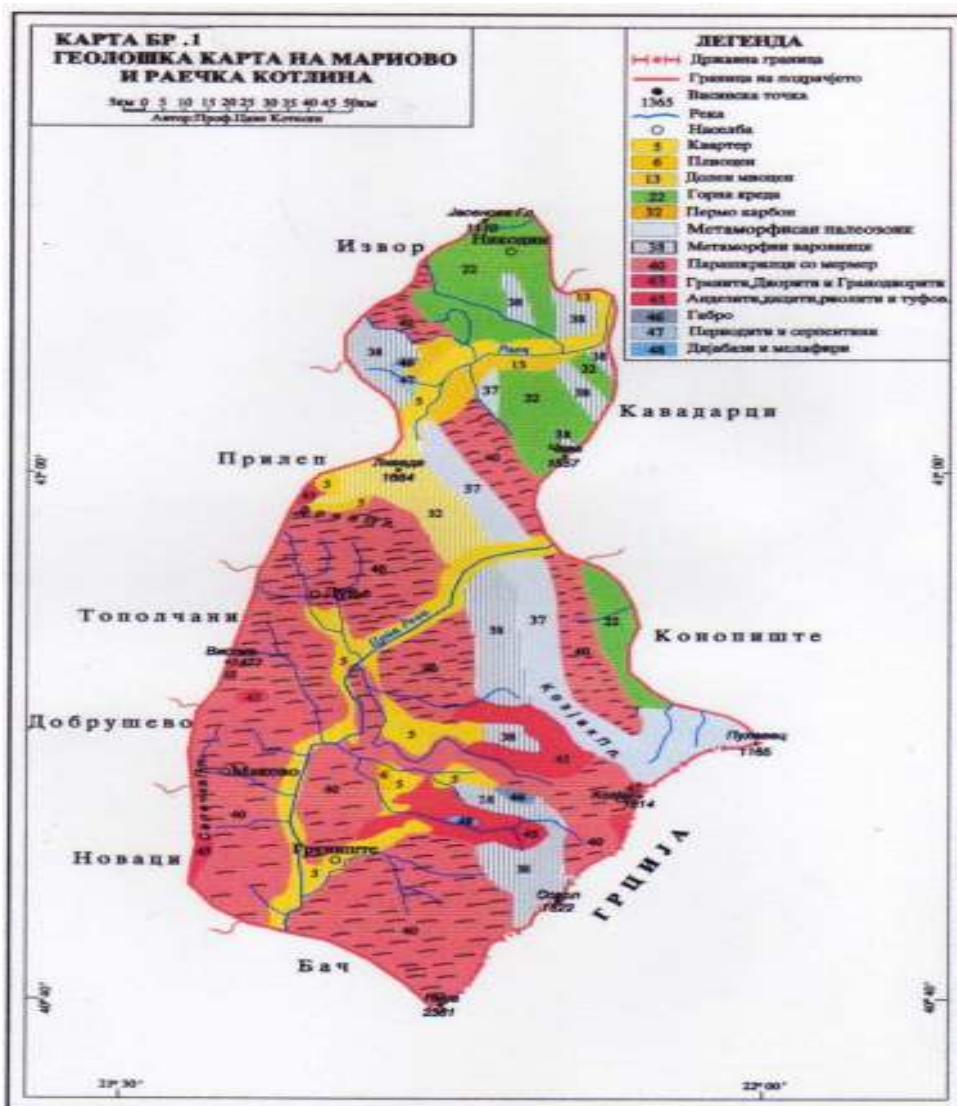
Палеозојските и мезозојските карпи се среќаваат на планините што ја обиколуваат Раечка котлина. На Дрен планина среќаваме, гнајсеви и гранити а ги има и на планините Козјак, Виорила и Никодинска планина.

Варовниците и мермерите застапени се на планините: Козјак, Радобилска планина, Мирош, Попче, Маркови Кули и др.

Делувијалните карпи застапени се на повисоките делови на котлинското рамниште, во атарите на селата: Големо и Мало Радобил, Смолани, Дрен, Никодин и Ракле. **Алувијумот** го среќаваме на речните тераси на Раечка река и незините поголеми притоки. Тектонската градба на Раечка котлина е специфична и сложена, целото подрачје е распарчено на блокови и хорстови доста раситнето на парчина со различни димензии. Бројните тектонски движења создале помали тектонски единици чии јадра преставуваат моноклинични блокови. Палеозојските карпи на многу места се набрани тоа најмногу се забележува во клисурата што ја оформила Раечка река. Иситнетите парчина формирале места со интересна мозаична рељефна структура.

2.1. Картографски аспекти

На карта 1, претставена е геолошката структура на Мариово и Раечка котлина. При изработката на картата користени се два методи: **метод на квалитативно реонирање и метод на линии.** **Кај методот на квалитативно реонирање како изразувачки средства употребени се:** граничници, бои и разни видови на знаци. **Кај методот на линии како изразувачки средства користени се:** бои, прости геометриски знаци, бројчано – буквени знаци, симболични знаци, скалари и вектори.

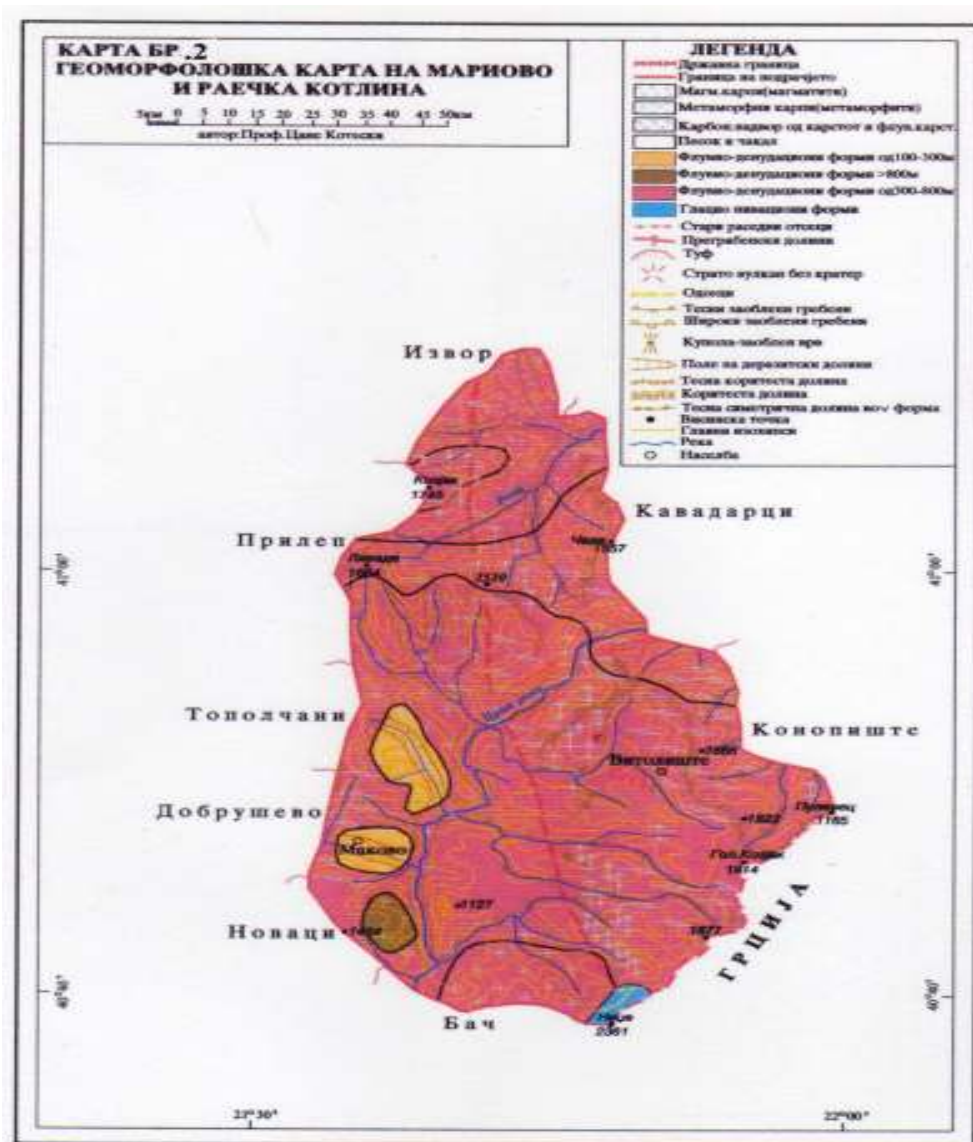
Карта 1. Геолошка карта на Мариово и Раечка котлина.

2.2. Картографски аспекти

На карта 2, претставена е геоморфолошката структура на Мариово и Раечка котлина. При изработката на картата користени се методите на: квалитативно реонирање, изо линии и линии.

-Кај методот на квалитативно реонирање како изразувачки средства користени се: гранични линии, бои и разни видови на знаци.

-Кај методот на изолинии како основното изразувачко средство се: линии и скалари а како помошни зразувачки средства се боите. -Кај методот на линии како изразувачки средства се користат: бои, прости геометриски знаци, бројчано – буквени знаци, симболични знаци скалари и вектори.

Карта 2. Геоморфолошка карта на Мариово и Раечка котлина.

Заклучок:

- Територијата што ја зафаќаат *Мариово* и *Раечка котлина* имаат мошне сложен и разновиден геолошки состав и тектоника;
- Карпите во *Мариово* се составени најмногу од *магматско, метаморфно и седиментно потекло*, додека нивната старост е различна почнувајќи од пред *Камбриум* се до *Квартер*;
- Поголемиот дел од територијата на *Мариово* морфолошки и генетски и припаѓа на *Пелагониската зона* т.е на *Пелагонискиот хорст – антиклинориум* додека помал дел од источната страна и припаѓа на *суб Вардарската зона*;

- карпите што го образуваат регионот на Мариово можат да се поделат на *три литолошки серии и тоа: Гнајсеви, Шкрилци и Мермери и Мешана серија;*
- од досега изложеното може да се заклучи дека геолошката градба и тектонската структура на Мариово има големо значење за развојот на рударството во наредниот период.
- геолошкиот состав во Раечка котлина сеуште не е доволно проучен;
- во Раечка котлина среќаваме карпи со *различно потекло и старост*, започнувајќи од *пред камбриум* па се до *квартарни наслаги;*
- Раечката котлина припаѓа на *суб Вардарската зона.*
- ***Во геолошкиот состав на Раечка котлина учествуваат: филито - микашисти, анфиболски и кварцни шкрилци, варовници и мермери***, а има делови каде се присутни, ***мезозојски карпи, квартарни седименти, алувијалните наноси, палеозојски и мезозојски карпи, варовници и мермери и делувијалните карпи;***
- голема е важноста и улогата од изработката на Тематската геолошка и геоморфолошка карта за Мариово и Раечката котлина.

БЛАГОДАРНОСТ:

Оваа студија беше објавена како дел од истражувачкиот проект „Можности и перспективи за развој на туризмот во сливот на Црна Река“, финансиран од „Гоце Делчев“ Универзитет – Штип, Македонија (Договор број 0206-151/16, 0201-545/9 и 0307-98/77 од 01.11.2017).

Литература:

1. Андоновски, Т.(1995). Карактеристики на релјефот во Р. Македонија. Географски разгледи, кн. 30, Скопје.
2. Арсовски, М.(1960), Некои особености на тектонскиот склоп на централниот дел на Пелагонискиот хорст - антиклинориум и неговиот однос во Вардарска зона. Трудови на геолошкиот завод на СРМ, св. 7, Скопје.
3. Думурџанов, Н., НИ соработници.(1981). Толкувач за листовите Витолиште и Кајмакчал на . Сојузен геолошки завод, Белград.
4. Думурџанов, Н, Христов, С, Павловски, Б. Иванова, В.(1981). Толкувач за листовите Витолиште и Кајмакчалан, Сојузен Геолошки завод, Белград.
5. Котески, Ц.(2016). Туристичка картографија, Универзитет „Гоце Делчев“, -Штип, ISBN 978-608-244-299-0.

ISBN 978-608-66193-3-6